

Groene erfenis voor inwoners Geldrop

Prijswinnende landschapstuin Landgoed Kasteel Geldrop gerestaureerd

Karin Fase

Eerder dit jaar werd Landgoed Kasteel Geldrop derde in de strijd om de titel 'Meest bijzondere tuin van Nederland'. Een kroon op het werk van de stichting die het landgoed sinds 1996 beheert en recent de restauratie van het park voltooide. Het uitgangspunt daarvoor was de periode rond 1870, toen kasteelheer Hubertus Paulus Hoevenaar het kasteel liet verbouwen en een tuin liet aanleggen in landschapstijl.

VAN PRIVÉ- NAAR GEMEENSCHAPSBEZIT

In het juryrapport van de Vriendenloterij Kasteelprijs 2025 wordt Landgoed Kasteel Geldrop een open en gastvrije plek genoemd, waar iedereen zich welkom voelt. Dat was in het verleden wel anders. Oud-minister-president Dries van Agt, geboren in Geldrop en jarenlang ambassadeur van het landgoed, vertelt in 2008 hoe het in zijn jeugd voor 'gewone burgers' nauwelijks toegankelijk was. Het landgoed was toen een afgesloten, wat geheimzinnige plek, alleen bestemd voor mensen van 'hoge' afkomst. Tijdens de jeugd van Van Agt is het kasteel in bezit van de familie Van Tuyll van Serooskerken. Het landgoed en het kasteel zijn in die tijd niet toegankelijk voor publiek. Wel heeft de familie een warme band met de dorpsbewoners. Ze steunen het culturele leven en verenigingen en ieder jaar mogen kinderen uit het dorp kamperen op de ezelweide. De laatste barones, Carolina Frederika Henriette van Tuyll van Serooskerken-Quarles van Ufford, overlijdt in 1972. Het is haar wens dat het kasteel en het

landgoed na haar overlijden toegankelijk worden voor de inwoners van het dorp. In 1974 wordt het landgoed door de erfgenamen verkocht aan de gemeente Geldrop. Zij restaureert het kasteel en in 1977 gaat het open voor publiek. Even wordt overwogen een dierentuin te maken in het park, maar de gemeente wil van het landgoed geen bovenregionale trekpleister maken en de financiële middelen zijn beperkt. Wel beveelt de gemeentelijke commissie aan dat 'moeders met kleuters de mogelijkheid moet worden geboden op de grasvelden te spelen'.

VERDER ALS STICHTING

Er staat Stichting Landgoed Kasteel Geldrop een flinke klus te wachten als ze in 1996 het landgoed voor het symbolische bedrag van één gulden overneemt van de gemeente. De bijgebouwen worden grondig gerestaureerd. Ten behoeve van horecagelegenheid wordt tussen de kasteelhoeve en de oranjerie een nieuwe 'Pronckzaal' gebouwd. De oude moestuin wordt de Bloemenhof, met een grote diversiteit aan vaste planten en grassen. Het naastgelegen stuk grond wordt ingericht als Zintuigentuin. De hertenkamp is dan al een gratis toegankelijke kinderboerderij geworden.

Foto's van Landgoed Kasteel Geldrop, Albert Speelman, 2025

Samen met IVN Geldrop, eveneens gehuisvest op het landgoed, wordt in 2021 aan de noordkant van het landgoed gestart met het ontwikkelen van een voedselbos. Centraal hierbij staan educatie en het stimuleren van biodiversiteit. Naast zeven medewerkers werken ongeveer 150 vrijwilligers op het landgoed. De inzet van vrijwilligers is onmisbaar voor het in stand houden van het landgoed. Een deel van hen heeft een beperking en vindt er zinvolle dagbesteding en sociale contacten.

ADELLIJK VERLEDEN

Voordat het landgoed in 1843 in handen kwam van Hoevenaar, is het in bezit geweest van verschillende adellijke families. De vroegst bekende vermelding van Kasteel Geldrop is te vinden in de leenboeken van de hertog van Gelre in 1403, als 'dat huys tot Geldrop met den voirborcht, cingelgraven ende allen sijnen toebehoren'. Het 'huys', een versterkte woontoren ofwel donjon, staat op een eilandje met aan de westzijde een voorburch met een eigen omgrachting. Beek de Kleine Dommel ligt op korte afstand van het kasteel. De heer van Geldrop is een machtig man. Hij heeft naast zijn heerlijke rechten, zoals het molenrecht en het jachtrecht, ook de rechtspraak in handen. Daarnaast is hij grootgrondbezitter. Zijn woeste, onontgonnen grond geeft hij in leen aan dorpelingen, die er tegen betaling gebruik van kunnen maken.

AFSCHAFFING HEERLIJKHEID

In 1798 worden door de Franse regering de heerlijke rechten en het feodale stelsel afgeschaft. De inkomsten die de heerlijkheid oplevert komen voor een groot deel te vervallen en de eigenaren op dat

moment, Wilhelmina Johanna Eckringa van Sprangh en haar echtgenoot Pieter Losecaat, zijn de laatste vrouwe en heer van Geldrop. Na het overlijden van Wilhelmina erft haar nicht Sara Hoevenaar in 1828 het landgoed. De bebouwing op het landgoed bestaat op dat moment uit de vrijstaande donjon en een door grachten omgeven dubbele voorburch met daarop diverse gebouwen. Waar later de landschapstuin zal komen, zijn weilanden en een boomgaard te vinden. De kadastrale minuutkaart uit 1828 laat een geometrische structuur zien, met rechte lanen en grachten. De donjon, die in 1832 nog wordt gebruikt om cholera-patiënten te verplegen, wordt in 1838 geveild en in 1840 afgebroken zodat de bouwmaterialen hergebruikt kunnen worden. Als Hubertus Paulus Hoevenaar enkele jaren later eigenaar wordt van het landgoed, is de resterende bebouwing dringend aan een opknappbeurt toe.

TUINLIEFHEBBER HOEVENAAR

Hoevenaar verblijft op dat moment in Nederlands-Indië, waar hij een fortuin vergaart in de suikerindustrie. In 1867 keert hij samen met zijn vrouw Anna Marciane Catharina Holmberg de Beckfelt en hun vier dochters terug naar Nederland. Voordat hij het kasteel in 1870 betreft, laat Hoevenaar het grondig restaureren. Aan de oostkant bouwt hij een nieuwe vleugel en aan de westkant komt een salon, de huidige trouwzaal. De ingang wordt naar de noordkant verplaatst. De grachten worden deels gedempt en er wordt een nieuwe oprijlaan aangelegd. Aan het einde van deze oprijlaan worden een koetshuis met paardenstal en een dienstwoning gebouwd. Ook laat hij een ommuurde moestuin aanleggen met oranjerie, schuur en plantenkassen.

Het park, op oude kaarten aangeduid als ‘terrein tot vermaak’ wordt door Hoevenaar ingericht in landschapsstijl

Het park, op oude kaarten aangeduid als ‘terrein tot vermaak’ wordt door Hoevenaar ingericht in landschapsstijl.

Hoevenaar is een groot tuinliefhebber en naar alle waarschijnlijkheid heeft hij de landschapstuin zelf ontworpen. Over de bestaande geometrische structuur legt hij een nieuwe laag in landschappelijke aanleg met een afwisseling van gazons, weiden en bospercelen. Door de coulissenwerking ontstaat een gevoel van diepte. Speelse doorkijkjes zorgen voor voldoende afwisseling. Langs de lange rechte lanen worden inheemse eiken geplant en in het park krijgen verschillende exoten een plek, zoals de Californische mammoetboom (*Sequoiadendron giganteum*) en platanen zoals de oosterse (*Platanus orientalis*) en mediterrane (*Platanus acerifolia*) variant. Hoevenaar laat gebogen paden aanleggen en de gazons voorziet hij van bloemperken en bloemenslingers. Kuipen met vorstgevoelige exoten sieren in de zomer de tuin en vinden in de winter beschutting in de oranjerie. In 1878 wint tuinbaas

Tiels van Kasteel Geldrop de eerste prijs met twee vruchtdragende ananasplanten op een tuinbouwtenoonstelling. Ook de perziken en druiven vallen in de prijzen. Vanuit het prieel dat hij in het park laat plaatsen, kan Hoevenaar met zijn gezin genieten van het uitzicht op het kasteel en de tuin.

RESTAURATIE LANDSCHAPSTUIN

In de eenentwintigste eeuw wordt steeds duidelijker dat Hoevenaars landschapstuin toe is aan een grondige restauratie. Veel bomen zijn aan vervanging toe, het park is dichtgegroeid en de paden zijn modderig en moeilijk begaanbaar. Al in 2010 worden de eerste stappen gezet om de tuin in ere te herstellen. De financiering blijkt op dat moment, ook gezien de economische crisis, niet rond te krijgen. Er volgt een aantal jaren waarin de stichting spaart voor deze grote investering. Begin 2021 wordt er een restauratieplan opgesteld. Een jaar later wordt een groot deel van het asfalt vervangen door een meer passende klinkerbestrating. Het is

uiteindelijk november 2023 als er kan worden gestart met de restauratie van het park.

ZICHTLIJNEN TERUGGEBRACHT

Hoewel er geen ontwerptekeningen bekend zijn van de landschapstuin van Hoevenaar, kan er dankzij oude foto's en tekeningen toch een beeld gevormd worden van de situatie rond 1870. Naast de landschapsstijl van Hoevenaar zijn met enige moeite verschillende elementen uit de formele periode daarvoor terug te zien in het huidige park.

In de loop der tijd is er echter veel aangroei geweest waardoor de geometrische structuur verwaterd is en zichtlijnen verdwenen zijn. Door het herstellen van de lanen met bijbehorende bomenrijen en het vrijmaken van dichtgegroeide gedeelten zijn deze weer teruggebracht. Tegelijkertijd blijft er wel sprake van een speelse ruimte- en zichtbegrenzing zoals dat ook in de tijd van Hoevenaar het geval was. Ook het prieel van Hoevenaar is terug, in de vorm van een metalen reconstructie.

Het pad dat in het verleden vanuit de Hofstraat in het dorp naar de vrijstaande donjon op het landgoed liep, is in de loop der tijd verdwenen, net als de donjon zelf. Om deze historische verbinding optisch te herstellen is er een poort geplaatst in de omringing van het landgoed. Deze zichtlijn zal nog versterkt worden als in de toekomst de voormalige

donjon gevisualiseerd zal worden door middel van zuilvormige bomen.

WATER IN DE HOOFDROL

Zowel de aanwezigheid van water als het gebrek eraan heeft op het landgoed altijd een grote rol gespeeld, niet in de laatste plaats vanwege de ligging aan de beek de Kleine Dommel. Hoevenaar schrijft in 1880 een brief aan de gemeente over een te hoge waterstand op zijn land. In de jaren zestig van de vorige eeuw wordt de Kleine Dommel gekanaliseerd, maar de barones geeft geen toestemming dit ook bij het landgoed uit te voeren. De bomen hebben het nadien moeilijk gehad om zich aan te passen aan de lagere waterstand. De afgelopen decennia zijn onder invloed van de klimaatveranderingen de periodes van droogte en overvloedige regenval groter geworden, en daarmee ook de problemen op het landgoed. Bij de restauratie zijn sloten en grachten waar nodig uitgebaggerd en door het plaatsen van duikers is meer doorstroom mogelijk. Door het aanbrengen van een aantal stuwen kan de hoogte van het water beter worden gereguleerd. Er zijn bovendien voorzieningen getroffen om in de toekomst ook water aan te kunnen voeren vanuit het schoonwaterriool van de gemeente.

NIEUWE AANPLANT

Veel bomen hebben de lange hete zomers en de natte winters niet overleefd. Met name de beuken in het park hebben het zwaar gehad. Dode bomen zijn opgeruimd en een aantal zieke en oude bomen is gekapt, waardoor er plaats is gekomen voor jonge aanplant. Naast een aantal exoten zoals de amberboom (*Liquidambar styraciflua* Palo Alto) zijn ook inheemse bomen zoals de linde, de beuk en de iep aangeplant. Rododendrons blijven een belangrijke rol spelen, maar zijn flink teruggesnoeid. Op het grasveld bij de vijver voor het kasteel zijn met hulp van vrijwilligers opnieuw gardeneske bloemperken aangelegd. Tegelijkertijd is ervoor gezorgd dat er voldoende ruimte overblijft op het gazon om er evenementen plaats te kunnen laten vinden. De stinzenbeplanting, zoals sneeuwkllokjes en krokussen, is waarschijnlijk al vanaf het begin van de landschapstuin aanwezig en krijgt de kans zich uit te breiden.

TOEGANKELIJKHEID

Een belangrijk kenmerk van de landschapstuin van Hoevenaar is het gebogen padensysteem dat langs de speels gevormde gazons voert. Tijdens de restauratie is de structuur van de gebogen paden hersteld. De paden zijn overal even breed gemaakt en de nieuwe verharding in de vorm van padvast (een type halfverharding) is tonrond aangelegd, zodat het

water niet op de paden blijft staan. Een aantal in slechte staat verkerende bruggen is vervangen door drempelvrije bruggen van knuppelhout. Het park is op deze manier goed toegankelijk voor rolstoelgebruikers en kinderwagens.

BETROKKEN INWONERS

De ontwikkelingen op het landgoed worden door de Geldroppenaren met interesse gevolgd. Voorafgaand aan de restauratie zijn er informatiebijeenkomsten, waar onder andere uitleg wordt gegeven over de noodzaak van het vervangen van een aantal bomen door nieuwe aanplant. Tijdens en na de restauratie worden rondleidingen gegeven, zodat belangstellenden met eigen ogen kunnen zien hoe de restauratie vordert. Ook krijgen inwoners de mogelijkheid hun band met het landgoed te versterken door nieuw aan

**De bomen hebben het
nadien moeilijk gehad om
zich aan te passen aan de
lagere waterstand**

^ Op het terrein van Landgoed Kasteel Geldrop is een voedselbos aangelegd.

te planten boom te sponsoren. In korte tijd worden op deze manier alle meer dan 100 bomen bekostigd.

WENS VERVULD

Zo'n 14 jaar nadat het bestuur de eerste stappen heeft gezet, is de tuinrestauratie van Landgoed Kasteel Geldrop afgerond. In bijzijn van de familie van Tuyll van Serooskerken wordt het gerestaureerde park door gedeputeerde Hagar Roijackers, burgemeester Jos van Bree, bestuursvoorzitter Jos van Lange en de nieuwe ambassadeur van het landgoed oud-Geldroppenaar Pieter van den Hoogenband, officieel geopend. De wens van de barones is vervuld: wat eens een besloten buitenplaats was voor de adel, is openbaar en geliefd erfgoed geworden dat gedragen wordt door de gemeenschap. Dankzij de restauratie van de landschapstuin blijft deze groene erfenis behouden voor de komende generaties.

Wie vandaag de dag over het landgoed loopt, ziet dat het een levendige en toegankelijke plek is. Bruidsparen trouwen onder de oude platanen, dieren worden geknuffeld op de kinderboerderij en op het kasteel is een kunstexpositie te bezoeken. De vele activiteiten die op het landgoed georganiseerd worden en de centrale ligging in het dorp zorgen ervoor dat dit erfgoed deel uitmaakt van het dagelijks leven van de Geldroppenaren.

Karin Fase

is cultuurhistoricus en houdt zich op Landgoed Kasteel Geldrop bezig met fondsenwerving, communicatie en onderzoek

PRAKTISCHE INFORMATIE

Landgoed Kasteel Geldrop is gratis toegankelijk. Voor meer informatie en openingstijden zie kasteelgeldrop.nl